

СЕМІОТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ МЕДІАТЕКСТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

SEMIOTIC ASPECTS OF TRANSLATION OF MEDIA TEXTS IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Штурба А.О.,

orcid.org/0000-0002-1983-7332

доктор філософії,

*викладач іноземної мови вищої кваліфікаційної категорії
Комунального закладу «Балтський педагогічний фаховий коледж»*

Бахов І.С.,

orcid.org/0000-0002-8379-199X

доктор педагогічних наук, професор,

*завідувач кафедри іноземної філології та перекладу
Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

Іжко Є.С.,

orcid.org/0000-0002-3971-7813

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри романо – германської філології
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Статтю присвячено дослідженню семіотичних аспектів перекладу медіатекстів у процесі навчання іноземних мов у закладах вищої освіти. Актуальність роботи зумовлена зростанням ролі медіакомунікації в сучасному освітньому просторі та необхідністю формування у здобувачів освіти здатності адекватно інтерпретувати й перекладати полікодові повідомлення в умовах міжкультурної взаємодії. Медіатексти розглядаються як складні семіотичні конструкції, що поєднують вербальні, візуальні, аудіальні, просторові та паралінгвістичні знакові компоненти, кожен з яких бере участь у процесі смислотворення. У роботі акцентовано увагу на ролі семіотики як теоретичної основи аналізу медіатекстів і перекладу, зокрема на механізмах семіозису, взаємодії знака, інтерпретанта та об'єкта в перекладацькій діяльності. Обґрунтовано, що переклад медіатекстів не може обмежуватися лише лінгвістичним рівнем, оскільки смисл повідомлення формується через сукупність різномірних знакових систем. У зв'язку з цим перекладацький процес у навчанні іноземних мов постає як інтерпретативна діяльність, спрямована на відтворення прагматичних, культурних та ідеологічних компонентів медіаповідомлення. Особливу увагу приділено класифікації знаків у медіатекстах (іконічні, індексальні, символічні) та аналізу їх функціонування у різних типах медіадискурсу – інформаційному, рекламному, публіцистичному та соціальному. Показано, що переклад іконічних і візуальних елементів медіатексту вимагає адаптації з урахуванням культурних кодів цільової аудиторії, тоді як символічні знаки часто потребують переосмислення або коментування в освітньому процесі. Доведено, що ігнорування семіотичного виміру призводить до втрати частини смислу та зниження комунікативної ефективності перекладу. У статті також розкрито дидактичний потенціал перекладу медіатекстів як засобу формування перекладацької, міжкультурної, медіа- та критичної компетентностей студентів. Залучення автентичних медіаматеріалів (онлайн-новин, соціальної реклами, відеоконтенту, мультимодальних цифрових текстів) сприяє розвитку аналітичного мислення, здатності до інтерпретації прихованих смислів і усвідомлення ідеологічних та маніпулятивних стратегій медіадискурсу. Підкреслено, що семіотично орієнтований підхід у навчанні іноземних мов відповідає сучасним вимогам компетентної та міждисциплінарної освіти.

Ключові слова: семіотика, переклад, медіатекст, навчання іноземних мов, знакова система, медіадискурс, між-культурна комунікація, перекладацькі стратегії.

The article is devoted to the study of semiotic aspects of translation of media texts in the process of teaching foreign languages in higher education institutions. The relevance of the work is due to the growing role of media communication in the modern educational space and the need to form in students the ability to adequately interpret and translate polycode messages in the conditions of intercultural interaction. Media texts are considered as complex semiotic constructions that combine verbal, visual, auditory, spatial and paralinguistic sign components, each of which participates in the process of meaning creation. The work focuses on the role of semiotics as a theoretical basis for the analysis of media texts and translation, in particular on the mechanisms of semiosis, the interaction of the sign, the interpretant and the object in translation activity. It is substantiated that the translation of media texts cannot be limited only to the linguistic level, since the meaning of the message is formed through a set of heterogeneous sign systems. In this regard, the translation process in teaching foreign languages appears as an interpretative activity aimed at reproducing the pragmatic, cultural and ideological components of the media message. Particular attention is paid to the classification of signs in media texts (iconic, indexical, symbolic) and the analysis of their functioning in different types of media discourse – informational, advertising, journalistic and social. It is shown that the translation of iconic and visual elements of a media text requires adaptation

taking into account the cultural codes of the target audience, while symbolic signs often require rethinking or commenting in the educational process. It is proven that ignoring the semiotic dimension leads to the loss of part of the meaning and a decrease in the communicative effectiveness of the translation. The article also reveals the didactic potential of media text translation as a means of forming students' translation, intercultural, media and critical competences. The involvement of authentic media materials (online news, social advertising, video content, multimodal digital texts) contributes to the development of analytical thinking, the ability to interpret hidden meanings and the awareness of ideological and manipulative strategies of media discourse. It is emphasized that a semiotically oriented approach to teaching foreign languages meets the modern requirements of competency-based and interdisciplinary education.

Key words: semiotics, translation, media text, foreign language teaching, sign system, media discourse, intercultural communication, translation strategies.

Постановка проблеми. Сучасний освітній простір зазнає суттєвих трансформацій, зумовлених інтенсивним зростанням медіаконтенту та широким упровадженням цифрових технологій у процес навчання іноземних мов. У цьому контексті медіатексти дедалі частіше використовуються не лише як джерело автентичного мовного матеріалу, а й як засіб формування комунікативної, міжкультурної та медіакомпетентності здобувачів освіти. Водночас полікодовий характер медіатекстів, що ґрунтується на взаємодії вербальних і невербальних знакових систем, істотно ускладнює їх інтерпретацію та переклад у межах навчального процесу.

Аналіз практики викладання іноземних мов засвідчує, що переклад медіатекстів здебільшого здійснюється з позицій традиційного лінгвістичного підходу, без належного урахування їх семіотичної багатовимірності. Така обмеженість підходу зумовлює фрагментарне осмислення змісту, втрату прагматично та культурно маркованих смислів, а також знижує ефективність формування навичок іншомовної комунікації. Особливі труднощі виникають під час роботи з візуальними, аудіальними та символічними компонентами медіатексту, які в освітній практиці часто залишаються поза межами системного аналізу.

Зазначена проблема набуває додаткової актуальності з огляду на необхідність підготовки здобувачів освіти до критичного осмислення сучасного медіадискурсу та протидії маніпулятивним впливам масмедіа. За відсутності цілісного семіотичного підходу переклад медіатекстів не забезпечує повноцінного розуміння комунікативного повідомлення й не сприяє розвитку аналітичного мислення та медіаграмотності. У результаті виникає суперечність між зростаючими вимогами до рівня медіакомунікативної підготовки студентів і недостатньою теоретичною та методичною розробленістю семіотично орієнтованого перекладу медіатекстів у навчанні іноземних мов.

Отже, проблема дослідження полягає в необхідності теоретичного осмислення й методичного обґрунтування семіотичних аспектів перекладу медіатекстів як важливої складової навчання іно-

земних мов, що забезпечує інтеграцію лінгвістичних, культурних і прагматичних чинників та відповідає сучасним освітнім викликам.

Аналіз останніх досліджень. У сучасному перекладознавстві помітне місце посідають дослідження, у яких медіатексти розглядаються як полікодові знакові утворення, що поєднують вербальні, візуальні та символічні компоненти. У межах таких праць наголошується на доцільності трактування медіатексту не лише як сукупності мовних одиниць, а як складної семіотичної системи, у якій взаємодія різних типів знаків безпосередньо впливає на формування змісту та інтерпретацію повідомлення в просторі масової комунікації. Зокрема, у публікаціях журналу *Postmodern Openings* обґрунтовується семіотична природа медіатекстів і підкреслюється необхідність аналізу різнорівневих знакових систем у процесі перекладу, включно з природними й штучними мовами, візуальними комунікаційними засобами та механізмами їхньої взаємодії.

Подальший розвиток цих ідей представлено в роботах, присвячених когнітивно-семіотичному осмисленню перекладу. У таких дослідженнях переклад трактується не як суто лінгвістична трансформація, а як комунікативний процес, що відбувається в межах певного семіотичного простору. Перекладач у цьому контексті розглядається як активний учасник смислотворення, відповідальний за інтерпретацію знаків з урахуванням когнітивних, культурних і комунікативних чинників міжкультурної взаємодії.

У вітчизняному науковому дискурсі також простежується інтерес до семіотичних аспектів перекладу медіатекстів. У низці праць увагу зосереджено на мовному впливі в медіадискурсі, зокрема на лінгвостилістичних особливостях мови засобів масової інформації, таких як експресивна лексика, алюзії, метафоричність і прагматична настановленість повідомлення. Наголошується, що адекватний переклад медіатекстів передбачає поєднання мовної, культурної та прагматичної компетентностей перекладача, що дає змогу зберегти комунікативний ефект оригіналу.

Окрему групу досліджень становлять праці, присвячені аналізу семіотичних компонентів у перекладі конкретних жанрів медіатекстів. Зокрема, вивчення культурних алюзій у медіа-матеріалах засвідчує їхню перекладацьку складність, зумовлену залежністю від культурних кодів вихідної та цільової мовних спільнот. У зв'язку з цим дослідники підкреслюють необхідність застосування спеціальних стратегій відтворення й адаптації, спрямованих на збереження смислового та прагматичного потенціалу таких одиниць.

Значну увагу приділено також семіотичним аспектам перекладу культурно маркованих елементів у процесі навчання іноземної мови. У відповідних дослідженнях зазначається, що робота з культурно забарвленими одиницями сприяє розвитку культурної компетентності студентів, оскільки передбачає аналіз знакової природи культурних феноменів і свідомий вибір перекладацьких стратегій, зокрема доместикації, модуляції та інших прийомів адаптації.

Водночас у більшості сучасних публікацій підкреслюється потреба в подальшому теоретичному та методичному осмисленні семіотичного підходу до перекладу медіатекстів у навчанні іноземних мов. Незважаючи на наявні напрацювання в галузі семіотичного аналізу перекладу, питання системної інтеграції цих підходів у освітню практику залишаються недостатньо розробленими та потребують подальших досліджень.

Метою статті є теоретичне обґрунтування семіотичних аспектів перекладу медіатекстів у процесі навчання іноземних мов та визначення дидактичного потенціалу семіотично орієнтованого підходу для формування перекладацької, міжкультурної та медіакомунікативної компетентностей здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасного інформаційного суспільства медіатексти посідають центральне місце у процесі міжкультурної комунікації та дедалі активніше залучаються до практики навчання іноземних мов. Їх використання зумовлене потребою працювати з автентичними матеріалами, які відображають реальні комунікативні ситуації та сучасні мовні тенденції. Водночас медіатексти суттєво відрізняються від традиційних навчальних текстів своєю полікодовою природою, оскільки поєднують вербальні, візуальні, аудіальні, графічні та паралінгвістичні компоненти, що функціонують як єдина семіотична система. Саме тому їх переклад у навчальному процесі потребує залучення семіотичного підходу, який дозволяє розглядати текст не лише як мовну структуру, а як складний механізм смислотворення [4].

З позицій семіотики переклад медіатекстів постає як інтерпретативна діяльність, спрямована на відтворення смислу шляхом трансформації знакових систем вихідного повідомлення в знакові системи мови перекладу. У цьому процесі мовні знаки взаємодіють з невербальними, формуючи цілісний комунікативний ефект. Ігнорування цієї взаємодії в навчанні іноземних мов призводить до спрощеного розуміння тексту та втрати важливих прагматичних і культурно зумовлених смислів. Особливої складності набуває переклад іконічних, індексальних і символічних знаків, які в медіадискурсі виконують не лише інформативну, а й емоційно-експресивну та маніпулятивну функції [6].

Медіатексти різних жанрів демонструють специфічні особливості семіотичної організації, що має бути враховано в навчальному процесі. Так, у новинних матеріалах смисл формується не лише через вербальний виклад фактів, а й через заголовки, візуальний супровід, графічне оформлення та інтонаційні засоби. У рекламних і соціальних медіатекстах значна частина повідомлення передається імпліцитно за допомогою символів, метафор, кольорових кодів і візуальних образів, що вимагає від студентів умінь інтерпретувати приховані значення та відтворювати їх у перекладі з урахуванням культурних особливостей цільової аудиторії. Мультимедійні медіатексти, зокрема відеоконтент і цифрові інтерактивні матеріали, ще більше ускладнюють перекладацький процес, оскільки поєднують мовлення, зображення, звук і рух, що потребує адаптації, коментування або трансформації окремих елементів у навчальних цілях [2].

Залучення семіотичного підходу до перекладу медіатекстів у процесі навчання іноземних мов має значний дидактичний потенціал. Робота з такими текстами сприяє формуванню перекладацької компетентності, оскільки студенти навчаються аналізувати текст як цілісну знакову систему та усвідомлювати взаємозв'язок між його компонентами. Одночасно розвивається міжкультурна компетентність, адже переклад медіатекстів передбачає осмислення культурних кодів, символів і соціальних контекстів, притаманних іншомовному медіапростору. Крім того, систематичний семіотичний аналіз медіатекстів сприяє формуванню медіаграмотності та критичного мислення, що є необхідними складовими підготовки сучасного фахівця в умовах інформаційного перенасичення та поширення маніпулятивних технологій [5].

У контексті компетентнісно орієнтованого навчання семіотично орієнтований переклад медіатекстів забезпечує інтеграцію лінгвістичних, культурних і прагматичних чинників та сприяє підвищенню ефективності навчання іноземних мов. Такий підхід дозволяє поєднати теоретичні знання з практичною діяльністю, активізує пізнавальну мотивацію студентів і наближає навчальний процес до реальних умов міжкультурної комунікації. Отже, семіотичні аспекти перекладу медіатекстів виступають важливим методичним ресурсом, який забезпечує цілісне осмислення іншомовного медіадискурсу та відповідає сучасним вимогам мовної освіти.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що переклад медіатекстів у процесі навчання іноземних мов потребує комплексного підходу, який виходить за межі традиційного лінгвістичного аналізу та враховує семіотичну багатовимірність сучасного медіадискурсу. Медіатексти як полікодові утворення функціонують на основі взаємодії вербальних і невербальних знакових систем, що зумовлює специфіку їх інтерпретації та перекладу в освітньому середовищі. Ігнорування цих особливостей призводить до втрати смислових, прагматичних і культурних

компонентів повідомлення та знижує ефективність іншомовної комунікації.

Доведено, що семіотично орієнтований підхід до перекладу медіатекстів сприяє глибшому усвідомленню механізмів смислотворення, формує здатність аналізувати різні типи знаків та їх функціонування в межах медіатексту. Застосування такого підходу в навчанні іноземних мов забезпечує розвиток перекладацької, міжкультурної та медіакомунікативної компетентностей здобувачів освіти, а також сприяє формуванню критичного мислення й медіаграмотності в умовах сучасного інформаційного простору.

Узагальнено, що переклад медіатекстів у навчальному процесі має значний дидактичний потенціал, оскільки дозволяє інтегрувати теоретичні знання з практичною діяльністю, підвищує мотивацію до вивчення іноземних мов і наближає навчання до реальних умов міжкультурної комунікації. Семіотичні аспекти перекладу медіатекстів постають як важливий методичний ресурс, що відповідає сучасним вимогам компетентнісно орієнтованої освіти та відкриває перспективи подальших досліджень у напрямі розроблення методичних моделей і навчальних технологій роботи з медіатекстами в іншомовній підготовці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Львів : ПАІС, 2004. 344 с.
2. Белова А. Д. Мовна комунікація: когнітивні та семіотичні аспекти : монографія. Київ : Логос, 2011. 316 с.
3. Карасик В. І. Мова соціального статусу. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 240 с.
4. Коваленко О. О. Семіотичний підхід до аналізу медіатексту. Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки. 2020. Т. 3. С. 45–52.
5. Костенко Н. В. Медіатекст як об'єкт міждисциплінарного аналізу. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2021. Вип. 75. С. 112–119.
6. Лутовинова О. В. Медіалінгвістика: теорія і практика. Харків : Фоліо, 2019. 256 с.
7. Морозова О. І. Переклад полікодових текстів у контексті міжкультурної комунікації. Філологічні студії. 2022. № 18. С. 89–96.
8. Овсієнко Л. М. Медіаосвіта у викладанні іноземних мов. Іноземні мови. 2020. № 3. С. 12–18.

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025